

Enflasyon, Faiz ve Kâr Payı Yakınsaması: Katılım Bankaları Örneği

(Araştırma Makalesi)

Convergence of Inflation, Interest, and Profit Share: The Case of Participation Banks

Doi: 10.29023/alanyaakademik.1697942

Fatih AKBAŞ¹

¹ Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, fatihakbas@odu.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-2474-8913

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Katılım Bankası,
Yakınsama, Enflasyon,
Kâr Payı

Makale geliş tarihi:
12.05.2025

Kabul tarihi:
04.05.2026

Bu araştırmanın amacı, katılım bankalarının kâr payı oranlarının faiz ve enflasyon göstergeleri ile yakınsama eğilimini inceleyerek, geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak konumlanan katılım bankalarının sunduğu kâr paylarının enflasyon veya diğer bankalar ile örtüştüğüne yönelik eleştirilerin haklı olup olmadığının araştırılmasıdır. Araştırmada, 2020-2025 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren altı katılım bankasının aylık ve yıllık kâr payı oranları, faiz oranları ve enflasyon verileri kullanılmıştır. Yatay kesit bağımlılık testleri ve ikinci nesil birim kök testleri uygulanarak kâr paylarının faiz ve enflasyon göstergelerine karşı yakınsama eğilimleri değerlendirilmiştir. Bulgular, bazı katılım bankalarının faiz ve enflasyon oranlarına belirgin bir yakınsama sergilediğini, bazı bankaların ise bu yakınsamayı daha sınırlı düzeyde gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, katılım bankalarının piyasa koşulları doğrultusunda fiyat ayarlamaları yaptığını ve rekabet baskısının faizsiz finans sisteminin işleyişini etkileyebileceğini göstermektedir.

ABSTRACT

Keywords:

Participation Bank,
Convergence, Inflation,
Profit Share

The aim of this study is to examine the convergence tendency of participation banks' profit share rates with interest and inflation indicators, thereby investigating whether the criticisms regarding the alignment of profit shares offered by participation banks—positioned as an alternative to the conventional banking system—with inflation or other banks are justified. The study utilizes monthly and annual profit share rates, interest rates, and inflation data from six participation banks operating in Turkey for 2020–2025. Cross-sectional dependence tests and second-generation unit root tests are applied to assess the convergence tendencies of profit shares against interest and inflation indicators. The findings reveal that some participation banks exhibit a significant convergence with interest and inflation rates, while others demonstrate this convergence to a more limited extent. This situation indicates that participation banks adjust their pricing in accordance with market conditions and that competitive pressures may influence the functioning of the interest-free financial system.

1. GİRİŞ

Finansal piyasalarda bankalar, esas olarak kredi pazarlarında fon kullanarak faaliyette bulunurlar. Bu piyasada iki ana sistem mevcuttur: Konvansiyonel bankalar faiz geliri elde ederken, katılım bankaları kâr payı sistemini kullanmaktadır. Bu iki model birbirine rakip durumdadır. Rekabet ortamında, bankalar müşteri kaybını önlemek amacıyla ürün ve hizmet fiyatlarını birbirine yakın tutmak durumunda kalmaktadır. Bu fiyat ayarlamaları, özellikle kâr payı ve faiz oranlarının birbirine yakın seyretmesi sebebiyle, katılım bankalarının da faizli sistemi kullandığı yönünde eleştirilere neden olmaktadır (Özsoy, 2012:151; Eken ve Öztürk, 2018:49). Faizli sistemde faiz oranı baştan belirlenirken, katılım bankacılığında fonlar kâr zarar ortaklığı veya yatırım vekaleti sözleşmesine dayalı katılım hesapları aracılığıyla toplanır. Katılım bankası, fon sahibi lehine dağıtılacak kâr payı tutarını kendi payına düşen kârdan feragat ederek artırabilir veya zarar durumunda bu zararı üstlenebilir. Toplanan fonlar satım, kiralama ve ortaklık gibi yöntemlerle kullanılmaktadır (Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2006). Rekabet edilebilirliği sürdürmek için, katılım bankalarının kâr oranları ile konvansiyonel bankaların faiz gelirlerinin yakın olması gerekmektedir (Güzel ve İltaş, 2018:507). Fiyat belirlemede, kur, enflasyon ve vade farkı gibi değişkenler kullanılmakta, bu da oranların yakınlaşmasına neden olabilmektedir (Gül vd., 2017:163). Ancak, genel ekonomik değişimlere verilen tepkilerde farklılıklar mevcuttur. Faiz artışlarında geleneksel bankalar hızlı hareket ederken, katılım bankalarında fon havuzlarının getirilerine müdahale edilemediğinden, yeni fiyat ayarlaması ancak yeni kullanılan finansmanlar aracılığıyla havuzlara aktarılabilmektedir. Bu durum, kâr payı getirilerinin daha düşük kalmasına yol açabilmektedir. Önemli bir kısıtlama ise mevzuattan kaynaklanmaktadır: TKBB Danışma Kurulu kararları, enflasyon farkının karz akitlerinde (borç sözleşmelerinde) ilave edilebileceğini belirtse de mudarebe ya da yatırım vekaleti şeklinde açılan hesaplarda (kâr payı hesaplarında) dikkate alınmasının uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu, enflasyonun kâr payı oranlarının belirlenmesinde doğrudan kullanılamayacağı anlamına gelir (TKBB Danışma Kurulu, 2019).

Kur, faiz ve enflasyon oranlarının birbirine yakın seyretmesi makroekonomik istikrar açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, faiz ve enflasyon arasındaki ilişkinin doğru tespiti hem politika yapıcılar hem de ekonomik birimler için kritiktir (Sever ve Mızrak, 2007:270). Mevcut yapının faizsiz bir finansal sisteme evrilmesinde katılım bankalarının katkısı olup olmadığı tartışma konusudur. Katılım bankalarının pazar payının %7'ler seviyesinde kalması, finansal sistemin faizsiz bir yapıya evrilmesindeki katkıyı engellemektedir. Bu çerçevede, kâr payı, faiz ve enflasyon arasındaki yakınsama katılım bankalarının hem reel ekonomiye katkısı (Abd. Majid ve H. Kassim, 2015; Çalış ve Kaya, 2022) hem de faizsiz bir finansal sisteme evrilme potansiyeli açısından önem arz etmektedir. Yakınsamanın varlığı iki sonucu ortaya çıkarabilir: Birincisi, katılım bankalarının sektördeki pazar payının artmasıyla reel faiz oranlarının azalmasına katkı sağlaması; ikincisi ise bankaların mevcut sistem içinde belirli bir kesime hitap eden bir yapıda kalmaya devam etme eğilimidir.

Bu araştırmanın temel amacı, katılım bankalarının kâr payı oranlarının faiz ve enflasyon göstergeleri ile yakınsama eğilimini inceleyerek, geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak konumlanan katılım bankalarının sunduğu kâr paylarının enflasyon veya diğer bankalar ile örtüştüğüne yönelik eleştirilerin haklı olup olmadığının araştırılmasıdır. Çalışmada, 2020-2025 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren altı katılım bankasının (Kuveyt Türk, Albaraka Türk, Türkiye Finans, Ziraat, Emlak ve Vakıf Katılım) aylık ve yıllık kâr payı oranları, faiz oranları ve enflasyon verileri kullanılmıştır. Analizde, kâr payı oranlarının faiz ve enflasyondan bağımsız olup olmadığını test etmek amacıyla, verilerin yatay kesit bağımlılığı (YKB) göstermesi nedeniyle, Panel Birim Kök Testleri (özellikle CADF ve CIPS) uygulanmıştır. Bu metodolojik yaklaşım, kâr payı oranlarının makroekonomik faktörlere karşı sergilediği uyum mekanizmalarının kapsamlı ve sağlam bir şekilde analiz edilmesini sağlamaktadır.

2. LİTERATÜR

Solow (1956) tarafından geliştirilen neoklasik modele dayanan yakınsama analizi, düşük gelir düzeyine sahip ülkelerin zamanla yüksek gelir düzeyine sahip ekonomik büyüme oranlarına yaklaşacağını öngörmektedir. Yakınsama kavramı iktisat literatürüne Tinberger (1959) ile giriş yapmıştır. Yakınsama analizleri literatürde farklı türlerde sınıflandırılmaktadır. Bu türler arasında, düşük gelirli ülkelerin yüksek gelirli ülkelere doğru ekonomik olarak yaklaşmasını ifade eden β (beta) yakınsaması öne çıkarken, başlangıç koşullarından bağımsız olarak gerçekleşen gelir düzeyi yaklaşması mutlak beta yakınsaması olarak tanımlanır. Yapısal farklılıkların (örneğin teknolojik altyapı, demografik yapı, dış ticaret hacmi gibi) dikkate alındığı analizler ise koşullu beta yakınsaması kapsamında değerlendirilir. Gelir dağılımındaki heterojenliğin zamanla azalmasını esas alan σ (sigma) yakınsaması, ülkeler arası standart sapma ölçümleriyle ifade edilir. Bunun yanı sıra, ülkelerin gelir düzeylerinin zaman içinde birbirine yaklaşma eğilimi stokastik ve deterministik yakınsama başlıkları altında incelenirken; bölgesel dinamiklere dayalı ülkeler arası yakınsama, kütleleşme eğilimleriyle birlikte global yakınsama biçiminde ele alınmaktadır. Ayrıca, kişi başına düşen gelir ve toplam faktör verimliliği gibi göstergeler üzerinden yapılan analizler de yakınsama literatürünün temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Yakınsama olgusunun başlangıçta yatay kesit verileriyle incelenmesine karşın, zamanla zaman serisi ve panel veri yöntemlerinin analitik gücü

sayesinde deterministik ve stokastik yaklaşımlara yönelik akademik ilgi artış göstermiştir. Bu iki yöntem, yalnızca gelir düzeyleriyle sınırlı kalmaksızın, çevresel, demografik veya yapısal nitelikteki değişkenlerin yakınsama dinamiklerini değerlendirmede de yaygın biçimde kullanılmaktadır. Özellikle bankacılık sektörü açısından verilerin yüksek frekanslı ve dalgalı bir yapıya sahip olması, geleneksel yakınsama analizlerinin ötesine geçilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, sektörel dinamikleri daha sağlıklı yansıtabilmek amacıyla, zaman içinde rastlantısal dalgalanmaları dikkate alan stokastik yakınsama yaklaşımının kullanılması daha uygun görülmüştür (Güzel, 2023:50–51; Önder, 2022:193-194).

Kavrama yönelik ampirik çalışmalar Baumol (1986) tarafından OECD ülkelerinin gelir düzeylerinin yakınsaması çalışmayla birlikte ivme kazanmıştır. Ampirik çalışmalar ilk dönemlerde gelir ve gelişme üzerine yoğunlaşmıştır. Yatay kesit yöntemi (Barro, 1991; Baumol, 1986; De Long, 1988; Zind, 1991) ilk dönemlerde kullanılırken, ekonometrik tekniklerinin gelişmesiyle birlikte zaman serisi ve panel veri (Bernard ve Durlauf, 1995; Carlino ve Mills, 1993; Greasley ve Oxley, 1997; Loewy ve Papell, 1996) yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır. Yakınsamaya yönelik gelir ve büyüme dışında farklı alanlarda da uluslararası (Carr ve Pudelfko, 2006; Cook, 2003; Herrerias, 2012; Ioana-Laura, 2015; Ivanovski ve Awaworyi Churchill, 2020; Lanne ve Liski, 2004) ve ulusal çalışmalar (Aslan, 2009; Ay Yalçınkaya ve Kök, 2015; Demir, 2025; Diler ve Bayraktutan, 2025; Gündem, 2010; Konuk, 2025; Şeyranlıoğlu, 2024; Ulucak, 2018; Yilanci vd., 2022; Yıldırım ve Kaya, 2020) bulunmaktadır.

Literatürde kâr payı, faiz oranları, ilişkisine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Alt kısımda öne çıkan çalışmalara ait literatür özetleri yer almaktadır.

Haron ve Ahmad (1998), Malezya'daki İslami bankacılık sistemine yönelik çalışmalarında, faiz oranlarındaki değişimlerin katılım bankalarının fon hacmi üzerindeki etkisini incelemiştir. 1984–1998 dönemine ait aylık verilerle yapılan analizde, kâr payı oranlarındaki artışın fon girişini, konvansiyonel bankalardaki faiz oranlarındaki artışın ise fon çıkışını tetiklediği tespit edilmiştir. Bu bulgular, katılım bankalarının getiri duyarlılığı taşıyan müşteri davranışları karşısında faiz temelli piyasa koşullarına karşı likidite yönetimi açısından dikkatli olmaları gerektiğini göstermektedir.

Avcı ve Aktaş (2015) çalışmalarında 2010-2014 döneminde Türkiye'deki katılım bankalarının verdikleri kâr paylarının mevduat bankalarının faiz oranlarına yakın olmasının nedenlerini incelemişlerdir. Araştırma, bu sonucun bankaların ağırlıklı olarak murabaha yöntemini tercih etmelerinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Ata vd. (2016) Türkiye'de 2004–2014 dönemine ait aylık veriler üzerinden gerçekleştirdikleri çalışmada, iki sistem arasındaki getiri oranları arasında nedensel bir bağ olup olmadığını incelemişlerdir. Hacker ve Hatemi-J (2006) yaklaşımıyla yapılan analizler, kısa vadeli (1, 3 ve 6 ay) mevduat faiz oranlarının kâr payı oranlarını tek yönlü olarak etkilediğini ortaya koyarken; uzun vadeli (12 ay) oranlar arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ayrıca kayan pencere yöntemiyle yapılan dinamik testler, dönemsel olarak her iki oran arasında karşılıklı etkileşimlerin varlığını desteklemiştir. Bu bulgular, katılım bankalarının getiri politikalarının konvansiyonel bankacılık sistemindeki faiz hareketlerinden bağımsız olmadığını göstermektedir.

Güler (2016), Türkiye'de 2005–2015 dönemine ait aylık veriler üzerinden gerçekleştirdiği çalışmada, TL cinsinden katılma fonları ile vadeli mevduat büyüklükleri arasındaki ilişkiyi, piyasa faiz oranlarındaki değişimler bağlamında incelemiştir. Korelasyon analizleri, faiz oranlarındaki ani ve sürekli artışların katılım bankalarının fon hacmini olumsuz etkileyebileceğini ve bu durumun özellikle büyük tutarlı fon sahiplerinin davranışları üzerinden likidite riski doğurabileceğini ortaya koymuştur. Çalışmada, katılım bankalarının kâr payı oranlarını doğrudan belirleyememeleri nedeniyle, faiz oranlarındaki değişimlere gecikmeli tepki verdikleri; bu durumun da getiri hassasiyeti yüksek müşterilerin diğer bankalara yönelmesine neden olabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, faiz oranları ile katılma fonları arasında belirli ölçüde geçişkenlik olduğu ve bu geçişkenliğin likidite yönetimi açısından dikkate alınması gereken bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede çalışma, katılım bankalarının faiz temelli piyasa koşullarına karşı daha esnek ve öngörülü likidite stratejileri geliştirmeleri gerektiğini ileri sürmektedir.

Gül vd., (2017) Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının fon kaynaklarını etkileyen temel belirleyicileri 2005–2013 dönemine ait verilerle incelemişlerdir. Johansen eş bütünleşme yöntemiyle gerçekleştirilen analizler, kâr payı oranları ile piyasa faiz oranları arasında pozitif yönlü bir uzun dönem ilişkisi olduğunu göstermiştir. Ayrıca, her iki oranın katılım fonları üzerinde anlamlı etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Özellikle kâr payı ile faiz oranı arasındaki farkın esneklik katsayısının, bu oranların katsayılarından daha yüksek olması, katılım bankalarının fon toplama davranışlarının bu fark üzerinden şekillendiğine işaret etmektedir. Çalışma, faizsiz bankacılık sisteminin klasik bankacılıkta oluşan faiz oranlarına duyarlılığını ortaya koyarak, ikili bankacılık yapısında rekabetin getiri oranları üzerinden sürdüğünü ileri sürmektedir.

Ergeç ve Asutay (2018) da faiz kâr payı oranının yakın seyretmesinin temel sebeplerinden biri olarak murabaha yönteminin tercih edilmesi olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacılar katılım bankalarının ekonomik koşullardan

etkilenmesi nedeniyle kâr paylarının faiz oranlarına paralel hareket ettiği, ancak finansman yöntemlerinin optimizasyonu ve risk yönetiminin güçlendirilmesiyle bu eğilimin değişebileceği öngörmüşlerdir.

Tura ve Kaya (2019) çalışmalarında kâr payı ödemeleri ile faiz oranları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda katılım bankalarının kâr paylarının faiz oranlarıyla doğrudan ilişkili olduğunu ve ekonomik faktörlerin bu bankaların getiri stratejilerini belirleyici bir rol oynadığını tespiti yapılmıştır.

Özkurt (2024) Türkiye’de 2006:01–2023:06 dönemine ait aylık veriler üzerinden gerçekleştirdiği çalışmada, katılım bankalarının fon toplama performansı ile mevduat faiz oranları arasındaki uzun dönemli ilişkiyi analiz etmiştir. Eş bütünleşme testiyle değişkenler arasında anlamlı bir uzun dönem ilişkisi tespit edildikten sonra, ilişkinin yönü ve şiddeti DOLS ve FMOLS yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Bulgular, bir ay vadeli mevduat faiz oranlarının katılım bankalarının fonlarını negatif yönde etkilediğini; üç ay vadeli faizlerin ise pozitif etkide bulunduğunu göstermektedir. Altı ay ve bir yıl vadeli oranlar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuçlar, katılım bankalarının fon toplama davranışlarının kısa vadeli faiz hareketlerine duyarlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Kazak vd. (2025) Türkiye’de 2005:01–2023:04 dönemine ait çeyreklik veriler üzerinden gerçekleştirdikleri çalışmada, İslami (katılım) ve geleneksel bankaların kârlılığı üzerinde enflasyon ve devlet tahvili faiz oranlarının uzun dönemli etkilerini karşılaştırmalı olarak analiz etmişlerdir. Çalışmada değişkenlerin durağanlık düzeyleri Zivot–Andrews birim kök testi ile belirlendikten sonra, Fourier fonksiyonu ile güçlendirilmiş Johansen eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Eşbütünleşme ilişkisi tespit edilen modellerde uzun dönem katsayıları tahmin edilerek değişkenler arası ilişkinin yönü ve şiddeti değerlendirilmiştir. Bulgular, tüketici fiyat endeksinin hem geleneksel hem de katılım bankalarının kârlılığı üzerinde pozitif etkide bulunduğunu; beş yıllık devlet tahvili faiz oranlarının ise her iki bankacılık modelinde de kârlılığı negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Bu sonuçlar, katılım bankalarının faizsiz yapısına rağmen, faiz oranlarındaki değişimlerden geleneksel bankalarla benzer şekilde etkilendiğini ve her iki bankacılık modelinin de makroekonomik şoklara benzer duyarlılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Kâr payları ve enflasyon ilişkisine yönelik literatürde sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Öne çıkan çalışmalar alt kısımda özetlenmiştir.

Sekreter vd. (2012), Türkiye’de faaliyet gösteren katılım ve konvansiyonel bankaların sunduğu kâr payı, faiz ve enflasyon oranlarını karşılaştırmalı olarak ele almış; bankaların resmî web sitelerinden elde edilen veriler tablo üzerinden sunularak gözleme dayalı nicel karşılaştırma yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmada, katılım bankalarının dağıttığı kâr payı oranlarının, konvansiyonel bankaların faiz oranları ve enflasyon oranlarıyla yüksek düzeyde paralellik gösterdiği gözlemlenmiş; bu paralellik, sistemler arası getiri yakınsamasının mevcut piyasa koşullarında nicel olarak izlenebilir olduğunu ortaya koymuştur.

Yusuf vd. (2015) GCC ülkelerinde faaliyet gösteren 18 İslami bankanın kâr payı oranları ile konvansiyonel bankaların faiz oranları ve enflasyon oranları arasındaki ilişkiyi panel veri analiziyle incelemiştir. Pedroni (2004) panel eşbütünleşme testi, Granger nedensellik analizi ve varyans ayrıştırma yöntemleriyle yapılan değerlendirmede, uzun vadede faiz oranları ile kâr payı oranları arasında anlamlı bir eşbütünleşme ilişkisi bulunmamış; kısa vadede ise sadece Suudi Arabistan bankalarında sınırlı düzeyde etkileşim gözlemlenmiştir. Enflasyon oranı ile kâr payı oranları arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Topdağ ve Işık (2019) tarafından yapılan bir başka çalışmada faiz oranlarının kâr payı oranlarını etkilediğini, enflasyonun ise kâr payı oranlarını yönlendirdiğine dair kesin bir nedensellik ilişkisi tespit edememişlerdir. Araştırma genel olarak katılım bankalarının getiri oranlarının geleneksel bankaların faiz oranları tarafından belirlendiğini ortaya koymuştur.

Baykuş ve Bektaş (2021) çalışmalarında katılım bankalarının kâr payı oranlarını etkileyen unsurları araştırmışlardır. Araştırma sonucunda kısa ve uzun döneme ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Kısa dönemde mevduat faizi kâr payı oranları arasında çift yönlü ilişki bulunurken TÜFE kâr payı arasında nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Uzun dönemde ise TÜFE ve kâr payı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Mevduat faizi ve kâr payı arasında ise pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Sonuç olarak kâr paylaşım oranları mevduat faizlerine kısa ve uzun vadede güçlü bir bağlılık gösterirken, enflasyonun etkisi uzun vadede daha belirgin olduğu ortaya konmuştur.

Yeşilyaprak vd. (2023) Türkiye’de 2008:01–2019:12 dönemine ait aylık veriler üzerinden gerçekleştirdikleri çalışmada, katılım bankalarının kâr payı oranları ile mevduat bankalarının faiz oranları arasındaki belirleyicileri incelemiştir. Random forest, bagging ve boosting algoritmalarıyla yürütülen analizde, sanayi üretiminin kâr payı oranları üzerinde belirgin etkisi olduğu; faiz oranlarının ise merkez bankası gecelik faizi (ON), FFR ve ECB gibi parasal göstergelerle şekillendiği tespit edilmiştir. Enflasyonun ise her iki oran üzerinde anlamlı bir tahmin gücüne sahip olmadığı görülmüştür.

Literatürde yukarıda özetlendiği gibi, katılım bankalarının faiz oranı ve enflasyona yakınsamasını ayrı ayrı ele alan çalışmaların yanı sıra, her iki değişkenin kâr payı oranlarıyla eşzamanlı ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma da bulunmaktadır; ancak bu çalışmalar kullanılan yöntem bakımından farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, söz konusu literatür boşluğuna alternatif bir yöntemle katkı sunulması amaçlanmıştır.

3. VERİ SETİ YÖNTEM

Çalışma Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankalarının aylık ve yıllık kâr payı dağıtım oranları ile aynı dönemlere ait faiz ve TÜFE oranları açısından yakınsanıp yakınsanmadığını incelemiştir. Analizde kullanılan değişkenlerin tanım ve kaynak bilgileri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Analizlerde Kullanılan Değişkenler

Değişken Adı	Tanım	Veri Kaynağı	Frekans	Dönem
Kâr Payı Oranı	Katılım bankalarının kâr payı oranları	TKBB /BDDK	Aylık, yıllık	2020:08–2025:02
Mevduat Faizi	Konvansiyonel bankaların mevduat faizi	TCMB EVDS	Aylık, yıllık	2020:08–2025:02
Enflasyon (TÜFE)	Tüketici Fiyat Endeksi	TÜİK / TCMB EVDS	Aylık, yıllık	2020:08–2025:02

Seçilen dönemde (2020/08-2025/02) altı katılım bankasına (Kuveyt Türk, Albaraka Türk, Türkiye Finans, Ziraat, Emlak ve Vakıf Katılım) ait veriler kullanılmıştır. Veriler Türkiye Katılım Bankaları Birliği, BDDK ve Merkez Bankası EVDS internet sitelerinden elde edilmiştir. Analizde kullanılan veriler 08/2020-02/2025 dönemini kapsamaktadır.

Yakınsama analizinde, Eşitlik 1’de yer alan formülde her bir kâr payı ($x_{i,t}$), faize, Eşiklik 2’de her bir kâr payı enflasyon oranlarına (x_t) bölünüp doğal logaritması ($\ln$) alınarak dönüşümleri sağlanmıştır.

$$y_{i,t}^{Faiz} = \ln \left(\frac{x_{i,t}}{x_t^{Faiz}} \right) \quad (1)$$

$$y_{i,t}^{Enf} = \ln \left(\frac{x_{i,t}}{x_t^{Enf}} \right) \quad (2)$$

Eşitlik 1 ve Eşitlik 2’de yapılan dönüşüm sonrası birim kök testine tabi tutulacaktır. Bu dönüşümler genellikle, referans alınan ülke serisinden diğer ülke serilerinin çıkarılmasıyla yakınsama serileri oluşturulmasını ifade eder. Test sonucunda değişkenler durağan ise yakınsamanın varlığını, eğer birim kök bulunuyorsa yakınsamanın gerçekleşmediği ifade edilecektir. Panel birim kök testleri, Birinci Nesil ve İkinci Nesil panel birim kök testleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Hangi testin kullanılacağına karar verebilmek için öncelikle yatay kesit bağımlılığına bakılmalıdır. Yatay kesit bağımlılığının olması durumunda İkinci Nesil, olmaması durumunda ise Birinci Nesil birim kök testleri yapılacaktır. Yatay kesit bağımlılığını dikkate almadan yapılan analizlerde sonuçlar tutarsız olacaktır (Önder ve Önder, 2023:114).

Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Yatay kesit bağımlılığı (YKB) sınamasında temel hipotez H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur, alternatif hipotez ise H_1 : Yatay Kesit Bağımlılığı vardır biçiminde kurulmaktadır.

Breusch-Pagan LM Testi (LM_{BP}): Zaman boyutu (T) birim sayısından (N) büyük olması durumunda ($T > N$) en küçük kareler yöntemini temel alan Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilen LM testi kullanılmaktadır. Bu test istatistiği $N(N-1)/2$ serbestlik derecesinde asimptotik ki-kare dağılımına sahiptir.

$$LM_{BP} = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \sim \chi_{\frac{N(N-1)}{2}}^2 \quad (3)$$

Pesaran Ölçeklendirilmiş LM Testi (CD_{LM}): Pesaran (2004) tarafından geliştirilen bu test hem N hem de T’nin büyük olduğu durumlar için uygulanabilir olup, Breusch ve Pagan (1980) testinin geliştirilmiş halidir. H_0 altında $T \rightarrow \infty$ ve $N \rightarrow \infty$ olduğu durumda $CD_{LM} \rightarrow N(0,1)$ limitine yaklaştığı ifade edilmektedir.

$$CD_{LM} = \sqrt{\frac{1}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T \hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \quad (4)$$

Pesaran CD Testi: N’nin T’den büyük olduğu ($N > T$) durumlarda CD_{LM} testinin bozulmalar göstermesi nedeniyle Pesaran (2004) tarafından geliştirilmiş olup, yatay kesit kalıntıları arasındaki korelasyon katsayılarının toplamına dayandırılmaktadır. H_0 altında standart normal dağılım gösterir.

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \quad (5)$$

Sapmaları Düzeltilmiş LM Testi (LM_{adj}): Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından, T'nin sonsuza ve sonrasında N'nin sonsuza gittiği büyük panel çalışmaları için, LM istatistiğinin varyansını ve tam ortalamasını kullanarak düzeltilmiş bir test önerilmiştir. Bu test asimptotik olarak standart normal dağılım göstermektedir.

$$LM_{adj} = \sqrt{\frac{2}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \frac{(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{v_{Tij}^2}} \quad (6)$$

İkinci Nesil Panel Birim Kök Testleri

Yatay kesit bağımlılığının varlığı durumunda, Birinci Nesil testlerdeki bağımsızlık varsayımı geçerliliğini yitirdiğinden, SURADF veya CADF gibi İkinci Nesil birim kök testleri uygulanmalıdır. Çalışmada, birimler arasında yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CADF (Cross-Sectional Augmented Dickey Fuller) birim kök testi kullanılacaktır. Bu test, geleneksel ADF testine birim ortalamalarının gecikmeli değerlerini ve birimlerin birinci farklarını dahil ederek yeni bir test oluşturmasını önermiştir. Bireysel CADF Regresyonu: CADF testi birim düzeyinde durağanlığı araştırır. Regresyon modeli aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

$$\Delta y_{it} = a_i + b_i y_{i,t-1} + c_i \bar{y}_{t-1} + d_i \Delta \bar{y}_t + e_{it} \quad (7)$$

CADF test istatistiği ise şu şekildedir:

$$t_i(N, T) = \frac{\Delta y_i' \bar{w} y_{i-1}}{\hat{\sigma}_i (y_{i-1}' \bar{w} y_{i-1})^{1/2}} \quad (8)$$

CIPS (Yatay Kesit Genişletilmiş Im, Pesaran ve Shin) İstatistiği: CIPS testi, panelin genel durağanlığını araştırmaktadır. Bu istatistik, bireysel CADF istatistiklerinin basit ortalamasına dayanır.

$$CIPS(N, T) = t\text{-bar} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N t_i(N, T) \quad (9)$$

CIPS Test Hipotezleri:

- H_0 : $\beta_i = 0$ (Seri durağan değildir / Birim kök vardır)
- H_1 : $\beta_i < 0$ (Seri durağandır / Birim kök yoktur)

4. BULGULAR

Katılım bankalarının aylık ve yıllık kâr paylarının enflasyon ve faiz oranına yakınsayıp yakınsamadığını incelemeye geçmeden önce veri setinin yatay kesit bağımlılığı probleminin bulunup bulunmadığı incelenmesi gerektiği yukarıda belirtilmiştir. Aylık ve yıllık kâr paylarına ilişkin yatay kesit bağımlılık testleri ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Yatay Kesit Bağımlılık Testi Sonuçları

	Yıllık Getiri				Aylık Getiri			
	Kâr Payı	Enflasyon	Kâr Payı	Faiz	Kâr Payı	-Enflasyon	Kâr Payı	-Faiz
	İstatistik	Olasılık Değeri	İstatistik	Olasılık Değeri	İstatistik	Olasılık Değeri	İstatistik	Olasılık Değeri
Breusch-Pagan LM	767,320	0,0000	659,219	0,0000	824,571	0,0000	582,116	0,0000
Pesaran scaled LM	137,354	0,0000	117,617	0,0000	147,806	0,0000	103,540	0,0000
Bias-corrected sc. LM	137,298	0,0000	117,562	0,0000	147,751	0,0000	103,485	0,0000
Pesaran CD	27,6809	0,0000	25,4831	0,0000	28,7153	0,0000	23,2901	0,0000

Katılım bankalarının yıllık ve aylık getirilerinin faiz ve enflasyon karşısındaki yakınsamasının incelenmesi amacıyla oluşturulan veri seti 6 katılım bankası, 2020M8-2025M02 arasını kapsayan 54 zaman gözlemi içermektedir. Dolayısı ile $T > N$ durumu söz konusudur. Bu nedenle Breusch-Pagan LM test sonucuna Tablo 2'te bakmak gerekmektedir. Tablo 2'de yer alan yatay kesit bağımlılık test sonuçlarının hepsi Breusch-Pagan LM'de dahil olmak üzere, %1 istatistiki önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Tablo 2'de gösterilen bu sonuçlar yatay kesit bağımlılık yok şeklinde kurulan H_0 hipotezinin reddedilmesine ve yatay kesit bağımlılık probleminin varlığına işaret etmektedir. Dolayısı ile Katılım bankalarının yıllık ve aylık kâr paylarının enflasyon ve faiz oranları ile yakınsamasının incelenmesinde ikinci nesil birim kök testleri (CADF ve CIPS) kullanılacaktır. Bu testler, yakınsama hipotezinin geçerliliğini farklı uzun dönemli denge koşulları altında değerlendirmek amacıyla üç ayrı deterministik yapı altında uygulanmıştır.

İlk olarak, Sabitsiz model, kâr payı oranlarının uzun dönemde faiz veya enflasyon oranlarına mutlak olarak yakınsadığını varsaymaktadır. Bu çerçevede, oranlar arasındaki logaritmik farkın sıfır ortalama etrafında durağan

olması beklenmektedir. İkinci olarak, Sabitli model, kâr payı oranları ile referans göstergeler arasında uzun vadede sabit bir oransal farkın korunduğunu öngörmektedir. Bu sabit fark, bankaların yapısal özelliklerinden veya kalıcı rekabet eşiklerinden kaynaklanabileceği varsayımıyla test edilmektedir. Üçüncü olarak, Sabitli ve Trendli model, oranlar arasındaki oransal farkın zamanla sistematik bir eğilim doğrultusunda değiştiğini ve bu eğilimle birlikte uzun dönemli dengeye ulaşıldığını varsaymaktadır. Bu yapı, özellikle zaman serisi içerisinde yönlü bir hareketin varlığını dikkate almaktadır. Söz konusu üç alternatif yapı altında uygulanan CADF ve CIPS test sonuçları, yıllık kâr payları için Tablo 3'te, aylık kâr payları için ise Tablo 4'te sunulmaktadır. Bu farklı yapıların birlikte değerlendirilmesi, kâr payı oranlarının makroekonomik göstergelere karşı sergilediği uzun vadeli uyum mekanizmalarının kapsamlı ve metodolojik açıdan sağlam bir biçimde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Tablo 3. Yıllık Kâr Payı Enflasyon ve Faiz Yakınsama Analiz Sonucu

Bankalar	Sabitsiz		Sabitli		Sabitli ve Trendli	
	Kâr P.Enf.	Kâr P. Faiz	Kâr P. Enf.	Kâr P. Faiz	Kâr P. Enf.	Kâr P. Faiz
Albaraka	-0,83	-3,08**	-1,06	-3,44**	-4,23**	-3,71***
Kuveyt	0,53	-2,28***	0,45	-3,28***	-2,93	-3,61***
Türkiye F. K.	1,69	2,44	1,15	2,44	-2,25	0,61
Ziraat	-1,40	-1,12	-3,11***	-3,70**	-4,53*	-4,31**
Emlak	0,78	-0,09	-0,35	2,10	-1,48	-6,59*
Vakıf	-1,14	-0,67	-1,52	-1,64	-2,67	-2,31
CIPS	-0,60	-0,80	-0,74	-1,25	-3,01**	-3,32*
CADF kritik değer	1%:-3,32 5%:-2,62 10%:-2,28	1%:-3,94 5%:-3,28 10%:-2,94	1%:-4,47 5%:-3,78 10%:-3,44			
CIPS kritik değer	1%:-1,97 5%:-1,72 10%:-1,58	1%:-2,55 5%:-2,33 10%:-2,21	1%:-3,06 5%:-2,84 10%:-2,73			

Tablo 3'te yer alan CIPS test sonuçları incelendiğinde, sabitli ve trendli test istatistiğinin kritik değerlerden büyük olması nedeniyle bankaların kâr payı, enflasyon ve faiz oranlarında belirli bir yakınsama eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Sabitsiz ile Sabitli test istatistiklerinden veri setinin yakınsama içermediği görülmektedir. Sabitsiz CADF test istatistikleri incelendiğinde, katılım bankalarının kâr paylarının enflasyona yakınsamadığı görülebilecektir. Fakat faiz oranı ile Albaraka ve Kuveyt Türk'ün kâr payları yakınsama göstermektedir. Sabitli CADF test istatistikleri enflasyon için değerlendirildiğinde sadece Ziraat bankasının enflasyona yakınsama gösterdiği, faiz için değerlendirildiğinde ise Albaraka, Ziraat ve Kuveyt Türk'ün yakınsama içerisinde olduğu görülmüştür. Son olarak sabitli ve trendli CADF test istatistikleri incelendiğinde, sadece Albaraka ve Ziraat'ın enflasyona yakınsama gösterdiği, faiz oranına yakınsamanın incelendiği son sütunda ise Türkiye Finans ve Vakıfbank haricinde diğer dört bankanın faiz oranına yakınsadığı anlaşılmıştır.

Tablo 4. Aylık Getiri Kâr Payı Enflasyon ve Faiz Yakınsama Analiz Sonucu

Bankalar	Sabitsiz		Sabitli		Sabitli ve Trendli	
	Kâr P. Enf.	Kâr P. Faiz	Kâr P. Enf.	Kâr P. Faiz	Kâr P. Enf.	Kâr P. Faiz
Albaraka	-3,08**	-3,42*	-3,44**	-3,30**	-3,71***	-3,77***
Kuveyt	-2,28***	-0,84	-3,28***	-0,73	-3,61***	-0,42
Türkiye F. K.	2,44	-1,08	2,44	-1,08	0,61	-3,99**
Ziraat	-1,12	-1,66	-3,70**	-1,22	-4,31**	-1,46
Emlak	-0,09	-3,22**	2,10	-3,32**	-6,59*	-3,07
Vakıf	-0,67	-0,55	-1,64	-0,47	-2,31	-0,61
CIPS	-0,80	-1,79**	-1,25	-1,69	-3,32*	-2,22
CADF kritik değer	1%:-3,32 5%:-2,62 10%:-2,28	1%:-3,94 5%:-3,28 10%:-2,94	1%:-4,47 5%:-3,78 10%:-3,44			
CIPS kritik değer	1%:-1,97 5%:-1,72 10%:-1,58	1%:-2,55 5%:-2,33 10%:-2,21	1%:-3,06 5%:-2,84 10%:-2,73			

Tablo 4'te yer alan CIPS test sonuçları incelendiğinde, test istatistiğinin kritik değerlerden büyük olması nedeniyle bankaların kâr payının sabitsiz de faiz oranına, sabitli ve trendli de ise enflasyon oranına genel olarak yakınsadığı ifade edilebilir. Sabitsiz CADF test istatistikleri incelendiğinde, sadece Albaraka ve Kuveyt Türk'ün kâr payı enflasyona, Emlak ve Albaraka'nın kâr payının da faiz oranına kritik değeri aşarak yakınsama gösterdiği görülmektedir. Sabitli CADF test istatistikleri değerlendirildiğinde, Albaraka, Kuveyt Türk ve Ziraat Bankası'nın kâr payı enflasyona, Emlak ve Albaraka'nın ise kâr payı faiz oranına, yakınsama sergilediği ifade edilebilir. Son olarak sabitli ve trendli CADF test istatistikleri incelendiğinde, Albaraka, Kuveyt Türk, Ziraat ve Emlak Bankası'nın kâr payı enflasyona; Türkiye Finans ve Albaraka'nın kâr payı faiz oranına, kritik değeri aşarak yakınsama ortaya koyduğu gözlemlenmektedir.

4. SONUÇ

Bu araştırma, katılım bankalarının kâr payı oranları ile faiz ve enflasyon arasındaki yakınsama eğilimini analiz ederek finansal piyasaların rekabet dinamiklerine ve makroekonomik değişkenlerin etkisine odaklanmaktadır. Elde edilen bulgular, bazı katılım bankalarının kâr payı oranlarında faiz ve enflasyon göstergelerine belirgin bir yakınsama sergilediğini, diğerlerinin ise bu yakınsamayı daha sınırlı düzeyde gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır. Yatay kesit bağımlılığı testleri sonucunda, verilerin ikinci nesil birim kök testleriyle değerlendirilmesi gerektiği belirlenmiş ve yapılan analizlerde, enflasyon ve faiz oranları ile kâr payı arasında farklı düzeylerde yakınsama olduğu görülmüştür.

Katılım bankalarının kâr paylarının faiz oranı ve enflasyon oranına yakınsayıp yakınsamadığının incelendiği bu çalışmada stokastik yakınsama prosedürü kullanılmıştır. Örneklem dönemi olarak 08/2020-02/2025 arası aylık veriler kullanılarak zaman gözleminin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Çünkü özellikle stokastik yakınsama analizlerinde zaman gözleminin düşük olması son derece düşük istatistiksel güce neden olmaktadır. Bu ise durağan bir sürecin bile testler tarafından yanlışlıkla birim köklü (non-stationary) olarak bulunabilmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla stokastik yakınsama var olsa bile tespit edilmesi güçleşebilmektedir. Aylık veri seti kullanılmasının yanında analizlerde CIPS kullanılarak stokastik yakınsamayı daha güvenilir ölçmek amaçlanmıştır. CIPS ortak faktör bağımlılığını dikkate alarak küçük T'nin geçerli olduğu örneklemelerde daha tutarlı sonuçlar üretebilmektedir.

Katılım bankalarının yıllık enflasyon, faiz oranları ve kâr payları arasındaki yakınsama ilişkisini CIPS ve CADF test sonuçlarına göre yapılan analiz, bankalarının faiz oranı ve enflasyon ile olan ilişkilerinde farklı yakınsama eğilimleri gösterdiğini ortaya koymaktadır. Faiz oranları açısından yapılan değerlendirmede, Albaraka ve Kuveyt Türk'ün kâr paylarının faiz oranlarına yakınsadığı görülmekte, Türkiye Finans ve Vakıfbank'ın ise bu tür bir yakınsama göstermediği tespit edilmiştir. Enflasyon açısından incelendiğinde, sabitli CADF test sonuçları yalnızca Ziraat Katılım Bankası'nın enflasyona belirgin bir yakınsama gösterdiğini ortaya koyarken, sabitli ve trendli CADF testlerinde Albaraka ve Ziraat Katılım'ın enflasyona yakınsadığı anlaşılmaktadır. Kamu ve özel sektör ayrımına göre yapılan analizde, kamu bankaları arasında Ziraat Katılım Bankası'nın hem enflasyon hem de faiz oranlarına yakınsama gösterdiği belirlenmiş, özel katılım bankaları arasında ise Albaraka ve Kuveyt Türk'ün faiz oranlarına yakınsama sergilediği tespit edilmiştir. Türkiye Finans ve Vakıf Katılım dışındaki diğer özel katılım bankalarının faiz oranlarına yakınsaması, finansal piyasalar içindeki rekabetin ve sektörel dinamiklerin farklılaşmasının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Analiz sonuçları, faiz ve enflasyon ilişkileri açısından katılım bankalarının sektörel konumlarının zaman içinde belirli bir eğilim gösterdiğini ortaya koymakta olup, bu yakınsama eğilimlerinin makroekonomik faktörler ve bankaların politika stratejileri ile şekillendiği ileri sürülebilir.

Katılım bankalarının aylık enflasyon, faiz oranları ve kâr payları arasındaki yakınsama ilişkisini CIPS ve CADF test sonuçlarına göre yapan analizde, bankaların kâr paylarının sabitsiz durumda faiz oranına, sabitli ve trendli durumda ise enflasyon oranına genel olarak yakınsadığı tespit edilmiştir. Banka bazında değerlendirildiğinde, Albaraka, Türkiye Finans Katılım ve Emlak Bankası faiz oranına yakınsama gösterirken, Ziraat Bankası kısmi bir yakınsama sergilemiş, Kuveyt Türk ve Vakıfbank ise faiz yönlü yakınsama göstermemiştir. Enflasyon yönlü yakınsamada ise Albaraka, Kuveyt Türk, Ziraat ve Emlak Bankası kritik değerleri güçlü bir yakınsama sergilemiştir, ancak Türkiye Finans Katılım ve Vakıfbank enflasyon yönünde anlamlı bir yakınsama göstermemiştir. Kamu ve özel bankalar ayrımında, kamu bankaları içinde Ziraat ve Emlak Bankası hem faiz hem de enflasyon yönlü değişkenlerde yakınsama sergilerken, Vakıfbank hiçbir kategoride yakınsama göstermemiştir. Özel bankalar içinde Albaraka ve Kuveyt Türk enflasyon yönlü yakınsama gösterirken, Türkiye Finans Katılım faiz yönlü yakınsama sergilemiş ancak enflasyon yönünde belirgin bir uyum sağlamamıştır. Sonuç olarak, özel bankalar genel olarak enflasyon yönlü yakınsama eğiliminde olurken, kamu bankaları içinde Ziraat ve Emlak Bankası hem faiz hem de enflasyon yönlü yakınsama göstererek diğer kamu bankalarından ayrılmaktadır. Ancak, sektörde mutlak bir yakınsama yerine, bankaların farklı değişkenlere göre uyum seviyeleri değişkenlik göstermektedir.

Bu bulgular, katılım bankalarının kâr payı oranlarının makroekonomik değişkenlere ve rekabetçi piyasa koşullarına uyum sağladığını göstererek literatürdeki çeşitli çalışmalarla önemli ölçüde örtüşmektedir. Öncelikle, kâr payı ve faiz oranı arasındaki yakınsama eğilimi, literatürde Avcı ve Aktaş (2015), Gül vd. (2017), Ergeç ve Asutay (2018), Tura ve Kaya (2019) ve Baykuş ve Bektaş (2021) gibi araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Bu çalışmalar, katılım bankalarının ağırlıklı olarak murabaha gibi yöntemleri tercih etmesi veya sektördeki rekabet baskıları nedeniyle faiz oranlarına yakın oranlar sunduğunu öne sürmektedir. Bu çalışmanın bulguları da bu eğilimi kuvvetlendirmektedir:

- Yıllık Faiz Yakınsaması (Tablo 3): Sabitsiz CADF testlerinde dahi Albaraka ve Kuveyt Türk'ün kâr paylarının faiz oranlarına yakınsadığı; Sabitli CADF testlerinde Albaraka, Ziraat ve Kuveyt Türk'ün yakınsama içerisinde

olduğu; Sabitli ve Trendli CADF testlerinde ise Türkiye Finans ve Vakıf Katılım haricindeki diğer dört bankanın faiz oranına yakınsadığı anlaşılmıştır.

- Aylık Faiz Yakınsaması (Tablo 4): Aylık verilerle yapılan CIPS test istatistiği, sabitsiz durumda faiz oranına genel olarak yakınsama olduğunu işaret etmiştir. Banka bazında ise, Sabitli ve Trendli CADF testlerinde Albaraka ve Türkiye Finans'ın kâr paylarının faiz oranına yakınsadığı; ancak Kuveyt Türk ve Vakıfbank'ın faiz yönlü yakınsama göstermediği tespit edilmiştir.

İkinci olarak, kâr payı ve enflasyon yakınsaması incelendiğinde, bu çalışma enflasyon ile kâr payı arasında Sekreter vd. (2012) tarafından gözlemlenen paralellliği kısmen destekler nitelikte detaylı bulgular sunmaktadır:

- Yıllık Enflasyon Yakınsaması (Tablo 3): Sabitli CADF testleri yalnızca Ziraat Katılım Bankası'nın enflasyona belirgin bir yakınsama gösterdiğini; Sabitli ve Trendli CADF testlerinde ise Albaraka ve Ziraat Katılım 'ın enflasyona yakınsadığını ortaya koymuştur.

- Aylık Enflasyon Yakınsaması (Tablo 4): CIPS test istatistiği sabitli ve trendli durumda enflasyon oranına genel olarak yakınsama olduğunu göstermiştir. Bireysel olarak Sabitli ve Trendli CADF testlerinde, Albaraka, Kuveyt Türk, Ziraat ve Emlak Bankası'nın kâr paylarının enflasyon yönünde güçlü bir yakınsama sergilediği; Türkiye Finans Katılım ve Vakıfbank'ın ise enflasyon yönünde anlamlı bir uyum göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgular, kâr paylaşım oranlarının enflasyona karşı uzun vadede daha belirgin bir bağlılık gösterdiğini öne süren Baykuş ve Bektaş (2021)'in sonucunu desteklemektedir.

Bununla birlikte, bu çalışma bazı bankaların (özellikle Ziraat Katılım, Türkiye Finans Katılım, Kuveyt Türk ve Vakıf Katılım) faiz ve enflasyon göstergeleriyle sınırlı düzeyde yakınsama sergilediğini tespit etmiştir. Bu sınırlı yakınsama bulgusu, kâr paylarının piyasa dinamikleri açısından mutlak anlamda belirleyici bir unsur olmayabileceğini öne süren Tuna ve Şekkeli (2020) ile Gani ve Bahari (2021) gibi çalışmalarla belirli ölçüde örtüşmektedir. Ayrıca, Topdağ ve Işık (2019) ile Yusof vd. (2015) gibi bazı çalışmaların enflasyon ile kâr payı arasında anlamlı bir ilişki tespit edememesi de bu sınırlı yakınsama durumunu destekleyen literatür görüşlerindendir.

Kamu ve özel sektör ayrımına göre yapılan analizlerde ise, Ziraat Katılım Bankası'nın (yıllık verilerde) hem enflasyon hem de faiz oranlarına yakınsama gösterdiği; aylık bazda ise Ziraat ve Emlak Bankası'nın (kamu) hem faiz hem de enflasyon yönlü değişkenlerde güçlü yakınsama sergilediği belirlenmiştir. Özel katılım bankaları arasında yıllık bazda Albaraka ve Kuveyt Türk'ün faiz oranlarına yakınsama sergilediği; aylık bazda ise Albaraka ve Kuveyt Türk'ün enflasyon yönlü yakınsama gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılıklar, bankaların sahiplik yapısının politika ve pazar hassasiyetini şekillendirebileceğini düşündürmektedir. Kamu katılım bankaları (Ziraat ve Emlak), kâr payı oranlarını ayarlarken enflasyon ve makroekonomik istikrar politikaları ile daha fazla uyum gösterme eğiliminde olabilirler. Öte yandan, özel katılım bankalarının faiz oranlarına olan belirgin duyarlılığı, faiz temelli piyasadaki şiddetli rekabet baskılarına karşı müşteri kaybını önleme ve piyasada rekabet edebilirliği sürdürme zorunluluğundan kaynaklanması muhtemeldir.

Genel olarak, kâr paylarının enflasyon ve faiz oranlarına yakınsama eğilimi göstermesi, Sever ve Mızrak (2007)'nin makroekonomik istikrar açısından faiz, kur ve enflasyon oranlarının birbirine yakın olmasının önemini vurgulayan ve Çalış ve Kaya (2022)'nin katılım bankalarının reel ekonomi üzerindeki etkilerini ele alan görüşlerini destekleyici niteliktedir. Ancak, sektörde mutlak bir yakınsama yerine, bankaların farklı değişkenlere göre uyum seviyelerinin değişiklik göstermesi, finansal piyasalar içindeki rekabetin ve sektörel dinamiklerin farklılaşmasının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, katılım bankalarının faizsiz finans sistemine katkısı ve reel ekonomi ile etkileşimleri, sektördeki gelişmeler doğrultusunda daha detaylı analizler gerektirmektedir. Kâr payı, faiz ve enflasyon yakınsamasının sektördeki pazar payı ve faizsiz finans yapısına dönüşüm açısından iki temel sonucu olduğu görülmektedir: Birincisi, katılım bankalarının sektördeki rolünün genişlemesiyle faiz oranlarının azalmasına katkı sağlaması; ikincisi ise mevcut sistem içerisinde belirli bir kesime hizmet sunmaya devam etme eğilimidir. Bu sonuçlar, gelecekte politika yapıcılar ve finansal aktörler açısından daha kapsayıcı ve sürdürülebilir stratejiler geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de katılım bankalarının vermiş olduğu kâr payının ve enflasyon oranının yakınsayıp yakınsamadığına ilişkin yapılan bu analiz, katılım bankalarının ürünleri ve faaliyetlerinin, makro ekonomik göstergelere yakınsayıp yakınsamadığına ilişkin gelecekte yapılacak çalışmalar için öncü ve destekleyici olabilir. Gelecekte katılım bankalarının farklı ölçekleri veya sahiplikleri gibi karşılaştırmalı analizler veri setinin dahada büyümesi ile yapılabilir. Diğer taraftan geleneksel ve katılım bankaları arasında da karşılaştırmaları analizler gerçekleştirilebilir. Fakat bu tür karşılaştırmalarda bankaların aktif ve pasif yapılarının farklılıklarına dikkat edilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca yasal düzenlemelerin, bankaların ortaklık yapılarının, şubeleşme faaliyetlerinin, teknolojik altyapılarının da göz önüne alınması yararlı olabilecektir.

EXTENDED SUMMARY

This study investigates the extent to which profit share rates in participation banks exhibit convergence with interest rates and inflation indicators, addressing concerns regarding the alignment of participation banking with conventional financial trends. Participation banks operate under a profit-sharing model, distinguishing themselves from traditional banks, which rely on predetermined interest rates. However, critics often argue that participation banks adjust their profit rates in response to fluctuations in inflation and interest rates, casting doubt on their differentiation from conventional banking.

Objective and Scope

The research aims to determine whether participation banks' profit share rates tend to mirror inflation and market interest rates and assess whether competitive forces play a significant role in shaping their pricing mechanisms. The study covers data from six participation banks operating in Turkey: Kuveyt Türk, Albaraka Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Emlak Katılım, and Vakıf Katılım, spanning the period August 2020 to February 2025.

The dataset consists of monthly and annual profit share rates, interest rates, and inflation figures sourced from the Participation Banks Association of Turkey (TKBB), Banking Regulation and Supervision Agency (BDDK), and the Central Bank of Turkey's EVDS database.

Research Methodology

A combination of cross-sectional dependence tests and second-generation unit root tests (CADF and CIPS) is applied to analyze convergence tendencies. Key methodological steps include:

- Cross-sectional dependence tests such as the Breusch-Pagan LM test and the Pesaran CD test to assess whether participation banks adjust their pricing strategies independently or in response to macroeconomic conditions.
- Panel unit root tests (CADF and CIPS) to examine whether profit share rates converge with inflation and interest indicators.
- Logarithmic transformation of financial variables to improve stationarity, ensuring robust statistical analysis.

Additionally, participation banks are categorized into public and private institutions to determine how different ownership structures impact convergence trends. Public participation banks tend to align with government-led economic policies, whereas private banks exhibit greater responsiveness to competitive market conditions.

Key Findings and Analysis

Convergence with Inflation

The findings reveal that public participation banks (Ziraat and Emlak Katılım) show strong convergence with inflation rates. The CIPS unit root test results indicate a statistically significant relationship, suggesting that government-backed participation banks adjust their profit-sharing rates in line with inflationary trends.

Convergence with Interest Rates

In contrast, private participation banks (Albaraka Türk and Kuveyt Türk) exhibit closer alignment with interest rates. The CADF test results confirm significant convergence, implying that these banks adjust their profit share rates based on financial sector competition rather than maintaining a distinct profit-sharing model.

Divergence Among Certain Banks

Türkiye Finans and Vakıf Katılım display limited convergence tendencies, suggesting that their profit share rates follow a more independent pricing strategy. This may indicate a strategic differentiation where certain banks aim to maintain an alternative financial model.

Overall, the results suggest that competitive forces and macroeconomic trends influence participation banking, leading to adjustments in profit share rates that may align with conventional financial metrics.

Implications for Financial Policy

The convergence of participation banks' profit shares with inflation and interest rates raises important considerations for financial regulation and policy development. The findings indicate:

- Public participation banks are highly sensitive to inflation and likely adjust rates in alignment with macroeconomic stability policies.
- Private participation banks demonstrate responsiveness to interest rate fluctuations, highlighting competitive pressures within the financial market.

- Despite differences in responsiveness, participation banks do not operate in complete isolation from conventional financial dynamics, suggesting that profit-sharing models require strategic adaptability.

Policymakers should ensure greater transparency in participation banks' pricing mechanisms while preserving their interest-free financial principles. Regulatory frameworks must support participation banks in maintaining a clear distinction from conventional finance, ensuring their sustainability while adapting to market conditions.

Conclusion and Future Research

This study contributes to ongoing discussions regarding the distinctiveness of participation banks in relation to conventional finance. The evidence suggests that while profit-sharing models are designed to be different, they remain influenced by broader economic forces, leading to varying degrees of convergence.

Future research could explore:

- International comparisons of participation banking convergence trends.
- Impact of external economic shocks (such as global inflationary shifts) on participation banking models.
- Alternative financial mechanisms that could reinforce the uniqueness of profit-sharing systems.

This study emphasizes the need for a balanced approach in evaluating participation banking, ensuring that profit-sharing models remain sustainable while maintaining their distinct financial identity within the global banking sector.

KAYNAKÇA

- Abd. Majid, M. S., & H. Kassim, S. (2015). Assessing the contribution of Islamic finance to economic growth. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 6(2), 292–310. <https://doi.org/10.1108/JIABR-07-2012-0050>
- Aslan, A. (2009). Kişi başına karbon dioksit emisyon yakınsama analizi: 1950-2004. *Ege Akademik Bakış*, 9(4), 1427–1439.
- Avcı, T., & Aktaş, M. (2015). Katılım bankalarının kar payı ödemeleri ile mevduat bankalarının faiz ödemelerinin birbirlerine yakın olmasının nedenlerinin araştırılması. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4), 41–51.
- Ay Yalçınkaya, A. E., & Kök, R. (2015). Türkiye ekonomisinde reel ve finansal sektöre yönelik yakınsama analizi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(32), 39–52.
- Ata, H., Buğan, M. F., & Çiğdem, Ş. (2016). Kar payı oranları ile mevduat faiz oranları arasındaki nedensellik ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 17-28.
- Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407.
- Baumol, W. J. (1986). Productivity growth, convergence, and welfare: What the long-run data show. *The American Economic Review*, 76(5), 1072–1085.
- Baykuş, O., & Bektaş, S. (2021). Katılım bankalarının kâr paylaşım oranlarını belirleyen etmenler üzerine ampirik bir inceleme: Türkiye katılım bankaları örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, Özel*, 397–422.
- Bernard, A. B., & Durlauf, S. N. (1995). Convergence in international output. *Journal of Applied Econometrics*, 10(2), 97–108.
- Breusch, T. S., & Pagan, A. (1980). The lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253. <https://doi.org/10.2307/2297111>
- Çalış, M., & Kaya, F. (2022). Katılım bankalarının reel ekonomi üzerine etkileri: Türkiye örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 765–781. <https://doi.org/10.11616/asbi.1098355>
- Carlino, G. A., & Mills, L. O. (1993). Are U.S. regional incomes converging? *Journal of Monetary Economics*, 32(2), 335–346.
- Carr, C., & Pudelfko, M. (2006). Convergence of management practices in strategy, finance and HRM between the USA, Japan and Germany. *International Journal of Cross Cultural Management*, 6(1), 75–100.
- Cook, S. (2003). The convergence of regional house prices in the UK. *Urban Studies*, 40(11), 2285–2294. <https://doi.org/10.1080/0042098032000123295>
- De Long, J. B. (1988). Productivity growth, convergence, and welfare: Comment. *The American Economic Review*, 78(5), 1138–1154.

- Demir, D. (2025). Türkiye ile şangay iş birliği örgütü üyeleri arasındaki ticarete yakınsama var mı? *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(56), 969–992. <https://doi.org/10.35408/comuybd.1580729>
- Diler, Ö., & Bayraktutan, Y. (2025). National and regional convergence outcomes of the global financial crisis (2008): The case of Türkiye and the EU. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 16(45), 227–246. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1457502>
- Eken, M. H., & Öztürk, N. (2019). Finans teorisi kapsamında katılım bankacılığı ve yeniden yapılanma önerisi. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 46–62. <https://doi.org/10.29106/fesa.500785>
- Ergeç, E. H., & Asutay, M. (2018). Kar payı ve mevduat faizi ilişkisinde neden ve sonuçlar. *İktisat Dergisi*, 1(1), 70–86.
- Greasley, D., & Oxley, L. (1997). Time-series based tests of the convergence hypothesis: Some positive results. *Economics Letters*, 56(2), 143–147.
- Gül, M. E., Torun, T., & Dumrul, C. (2017). Türk katılım bankalarının fon kaynaklarını etkileyen faktörler ve bu bankaların klasik bankalarla ilişkileri üzerine bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(50), 141–166. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.368581>
- Güler, E. (2016). Türk bankacılık sisteminde mevduat faizi değişimlerinin katılma fonları üzerindeki etkisi ve likidite riski yönetimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15), 385–412. <https://doi.org/10.14784/marufacd.266072>
- Gündem, F. (2010). Avrupa Birliği ve Türkiye finans piyasalarının bütünleşmesi. *Yaşar Üniversitesi E Dergisi*, 5(18), 3091–3096.
- Güzel, A. (2023). Bankalarda kârlılık yakınsamasının modellenmesi ve tahmini: Türk bankacılık sektörüne yönelik bir analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 65, 47–56. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.1267712>
- Güzel, A., & İltaş, Y. (2019). Ticari bankalarda kârlılığın belirleyicileri: Türkiye örneği (2003–2016). *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(3), 505–534.
- Haron, S., & Ahmad, N. (2000). The effects of conventional interest rates and rate of profit on funds deposited with Islamic banking system in Malaysia. *International Journal of Islamic Financial Services*, 1(4), 1–7.
- Herrerias, M. J. (2012). CO2 weighted convergence across the EU-25 countries (1920–2007). *Applied Energy*, 92, 9–16. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2011.10.034>
- Ioana-Laura, T. (2015). Is there evidence of tax convergence in the European Union? *Procedia Economics and Finance*, 32, 194–199.
- Ivanovski, K., & Awaworyi Churchill, S. (2020). Convergence and determinants of greenhouse gas emissions in Australia: A regional analysis. *Energy Economics*, 92, 104971.
- Kazak, H., Akcan, A. T., Kilic, C., & Kiliçarslan, A. (2025). Profitability determinants in Turkish banking: comparing Islamic and conventional banks under inflation and bond rate effects. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 33(5), 726–742. <https://doi.org/10.1108/JFRC-01-2025-0016>
- Konuk, T. (2025). Turizm gelirlerinin yakınsaması: MINT ülkeleri için panel birim kök testinden kanıtlar. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 73–83. <https://doi.org/10.58202/joecopol.1583852>
- Lanne, M., & Liski, M. (2004). Trends and breaks in per-capita carbon dioxide emissions, 1870–2028. *The Energy Journal*, 25(4), 41–66.
- Loewy, M. B., & Papell, D. H. (1996). Are U.S. regional incomes converging? Some further evidence. *Journal of Monetary Economics*, 38(3), 587–598.
- Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Pub. L. No. 26333 (2006). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10735&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Önder, H. (2022). Avrupa Birliği’nde ekolojik yenilik alanında yakınsamanın sınanması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 13(1), 186–202. <https://doi.org/10.54688/ayd.1111323>
- Önder, H., & Önder, Ş. (2023). İmalat sanayi şirketlerinin kârlılık yakınsamasının incelenmesi: BİST’de bir uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12, 112–121. <https://doi.org/10.58627/dpuibf.1393332>

- Özkurt, İ. C. (2024). Türkiye’de katılım bankaları fonları ile mevduat faizleri ilişkisi; eşbütünleşme, DOLS ve FMOLS analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(67), 183-189. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.1358419>
- Özsoy, Ş. (2012). Katılım bankacılığında fon toplama yöntemleri. İçinde A. Albayrak (Ed.), *Sağlam bankacılık modeli ile katılım bankacılığına giriş* (ss. 137–154). Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. https://www.kuveytturk.com.tr/katilim_bankaciligina_giris
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. IZA Discussion Paper No. 1240. <https://ftp.iza.org/dp1240.pdf>
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265–312. <https://doi.org/10.1002/jae.951>
- Pesaran, M. H. & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), 50–93.
- Sekreter, A., Soyhan, R. N., Guvercin, A., Pisgin, A., & Tekelioglu, S. (2012). Parallelism between interest rate and profit rate: comparison of Islamic banking and conventional banking. *Journal of Business*, 1(2), 15–24.
- Sever, E., & Mızrak, Z. (2007). Döviz kuru, enflasyon ve faiz oranı arasındaki ilişkiler: Türkiye uygulaması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 264–283.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal Of Economics*, 70 (1), 65-94.
- Şeyranlıoğlu, O. (2024). Fourier birim kök testleri ile finansal yakınsama hipotezi geçerliliğinin sınanması: Kırılgan beşli örneği. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 11–30. <https://doi.org/10.33399/biibfad.1365930>
- Tinbergen, J. (1959). Selected Papers. In *On the Theory of Trend Movements* (Amsterdam, pp. 182–221).
- TKBB Danışma Kurulu. (2019). *Enflasyona Endeksli Katılım Hesabı Açılması*. https://tkbb.org.tr/danisma-kurulu/kararlar/Enflasyona_Endeksli_Katilim_Bankasi_Hesapları
- Topdağ, D., & Işık, N. (2019). Katılım bankacılığının gelişimi ve Türkiye’deki katılım bankaları üzerine bir nedensellik analizi. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 5(3), 65–86. <https://doi.org/10.25272/ijisef.571635>
- Tura, Ü., & Kaya, F. (2019). Katılım bankaları tarafından katılım hesaplarına uygulanan kar payı ödemeleri ile geleneksel bankalar tarafından mevduatlara uygulanan faiz oranları arasındaki ilişkinin analizi. *Econder International Academic Journal*, 3(2), 187–202. <https://doi.org/10.35342/econder.653208>
- Ulucak, R. (2018). Çevre kalitesi açısından yakınsama hipotezine yeni bir bakış: Ekolojik ayak izi ve kulüp yakınsamaya dayalı ampirik bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), 29–38.
- Yeşilyaprak, M., Polat, A., Özgür, Ö., & Şahal, S. (2023). The Profit rate-interest rate nexus evidence from machine learning algorithms. *Turkish Journal of Islamic Economics*, 10(1), 135–161.
- Yıldırım, A., & Kaya, A. (2020). Regional housing market in Turkey: Convergence analysis for NUTS-2. *Sosyoekonomi*, 28(46), 157–172.
- Yilanci, V., Gorus, M. S., & Solarin, S. A. (2022). Convergence in per capita carbon footprint and ecological footprint for G7 countries: Evidence from panel fourier threshold unit root test. *Energy & Environment*, 33(3), 527–545. <https://doi.org/10.1177/0958305X211011461>
- Yusof, R. M., Bahlous, M., & Tursunov, H. (2015). Are profit sharing rates of mudharabah account linked to interest rates? An investigation on Islamic banks in GCC Countries. *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 49(2), 77–86.
- Zind, R. G. (1991). Income convergence and divergence within and between LDC groups. *World Development*, 19(6), 719–727.